

wo 11 okt 2017
20.00 Concertzaal

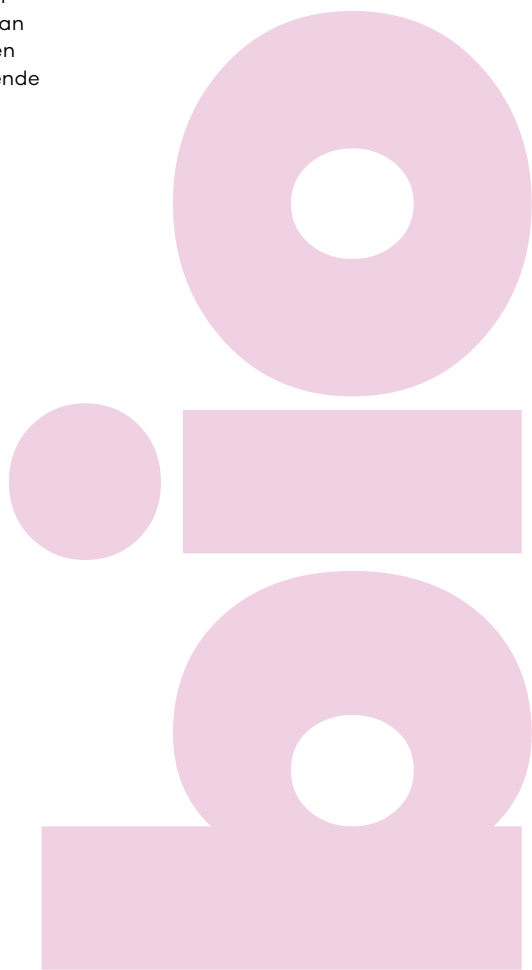
CHOPIN

Abdel Rahman El Bacha

— CONCERT —
— GEBOUW —
— BRUGGE —

Biografie

In 1978 won de toen negentienjarige en Libanese **Abdel Rahman El Bacha** de Koningin Elisabethwedstrijd voor piano, met inbegrip van de publieksprijs. Dit betekende het startpunt van een succesvolle internationale carrière. El Bacha's repertoire reikt van Bach tot Ravel en Prokofiev, en omvat zo'n zestig klavierconcerti. Tot zijn uitgebreide discografie behoort een opname van de Beethoven-sonates en van het integrale oeuvre van Chopin. Deze en andere projecten werden met verschillende prijzen bekroond.

Uitvoerder & programma

19.15 Inleiding door Elise Simoens

—

Abdel Rahman El Bacha:
pianoforte, Pleyel 1843

—

Frédéric Chopin (1810-1849)

Impromptu nr. 3 in Ges, opus 51 (1842)
Polonaise in As 'Héroïque', opus 53 (1842)
Nocturnes, opus 62 nr. 1 & 2 (1846)
Mazurka's, opus 59 nr. 1, 2 & 3 (1845)
Ballade nr. 4 in f, opus 52 (1842)

pauze

Frédéric Chopin

Berceuse in Des, opus 57 (1844)
Barcarolle in Fis, opus 60 (1845)
Sonate nr. 3 in b, opus 58 (1844)

Met de steun van Piano's Maene

KLAVIER

Meer dan mooi

'Zelfs al zou hij zijn composities niet ondertekenen, dan nog zouden we meteen weten dat ze van hem zijn', schreef Robert Schumann in 1841 over Frédéric Chopin. Muziekcriticus, musicus en musicoloog François-Joseph Fétis stelde Chopin in 1832 nóg scherper voor aan de lezers van zijn Revue Musicale: 'Ziehier een jongeman die los van ieder bestaand model een complete vernieuwing van de pianomuziek teweeggebracht heeft.' Moeten we daaruit afleiden dat Chopin dan helemaal niets opgepikt heeft van zijn voorgangers en tijdgenoten?

De herkenbaarheid en originaliteit van Chopins muziektaal zijn inderdaad onomstootbaar. Chopin componeerde hoofdzakelijk solo pianomuziek en liet die het liefst horen in de intimiteit van Parijse salons. Sensuele, bevallige en (schijnbaar) improvisatorisch versierde melodielijnen, verfijnde harmonie en subtiele ritmische buigzaamheid zijn kenmerkend voor zijn hele oeuvre. Programmatische muziek was niet aan hem besteed. Veel liever koos hij voor de abstractie en het volmaakte evenwicht die ook al zo typisch waren voor de muziek van zijn grote voorbeelden Bach en Mozart. Ook al krioelt het in Chopins muziek van de kleine versieringsnootjes, toch zijn die nooit een teken van holle virtuositeit. Net als in Bachs en Mozarts muziek maakt ook bij Chopin elk klein detail deel uit van een organisch geheel.

Het overlijden van Beethoven in 1827 en van Schubert in 1828 zou een flinke ommezwaai teweegbrengen in de vroeg-19e-eeuwse pianomuziek. De sonate die tot dan toe op een eenzame hoogte had gestaan, begon alsmear meer aan belang te verliezen. Van

- Late werken van Chopin (1842-1846)
- Intieme, verfijnde en subtiele muziek
- Chopin gaat stevast op zoek naar verdieping

de ca. 200 composities die Chopin schreef, zijn er slechts vier sonates (drie voor piano en één voor cello en piano). Rahman El Bacha speelt Chopins *Derde sonate in b*, opus 58 (1844). Met haar vier delen leunt dit werk verrassend dicht aan bij de Duits-Oostenrijkse sonatetraditie. Chopin toont er zich een meester in het – voor zijn doen opvallend beethoveniaans – doorwerken en variëren van thematisch materiaal. Als pianist kende Chopin het Weens klassieke repertoire natuurlijk als geen ander.

Maar de glorie van de sonate was voorbij en vroeg-19e-eeuwse pianist-componisten legden zich liever toe op kleinere 'salon-vriendelijke' vormen. De meeste van die werken zijn kort, eendelig en eenvoudig qua structuur. De composities die we vanavond horen, dateren zonder uitzondering uit de periode 1842-1846. Wat opvalt is dat deze 'late' werken (Chopin zou in 1849 op 39-jarige leeftijd overlijden) stuk voor stuk erg diepgaand en van de allerhoogste kwaliteit zijn. Chopin beoefent er een bijzondere vorm van virtuositeit: die van de verfijning, verinnerlijking en diepgang. Treffende voorbeelden daarvan zijn de *Berceuse in Des*, opus 57 (1844) en de *Barcarolle in Fis*, opus 60 (1846). In beide

werken overstijgt Chopin de traditie. Barcarolles willen een imitatie zijn van de 'barcarole', de liederen die Venetiaanse gondeliers zongen terwijl ze hun bootjes verder duwden. Het is een genre dat veelvuldig opduikt in de romantische opera en in liederen (onder meer *Auf dem Wasser en Auf dem See* van Schubert), maar ook in solo pianomuziek. Denk maar aan de drie gondelliederen in Mendelssohns *Lieder ohne Worte*. Net zoals in deze voorbeelden, horen we ook in Chopins *Barcarolle* het herhalingspatroon in de begeleiding (dat de beweging van het bootje imiteert), de zangerige melodielijn (vaak tweestemmig in parallelle tertsen of sexten) en het tempo moderato. Maar Chopin doorbreekt de sentimentaliteit en onschuld van het genre: hij experimenteert met de sonatevorm en op harmonisch vlak maakt hij wel zeer gewaagde en verrassende uitstappen. Zoals de titel doet vermoeden, is de *Berceuse*, opus 57 een zacht kabbelend wiegelied. Ook hier sluit het herhalingspatroon in de begeleiding aan bij de traditie. Maar Chopin gaat verder. Oorspronkelijk was de titel van dit werk *Variante*. Het gaat inderdaad om een reeks korte melodische variaties op een bas-ostinaat. Bijzonder is dat Chopin een gevoel van vertrek en terugkeer creëert zonder daarvoor harmonische middelen in te zetten. Hij krijgt die klus puur met textuur en klank geklaard. En dat verklaart dan weer zeker mee waarom Debussy later zo'n grote fascinatie voor Chopin zou ontwikkelen. Qua opzet sluiten de *Nocturnes*, opus 62 nr. 1 en 2 hier goed bij aan. Ook hier gebruikt Chopin over het klavier wijd uitgesmeerde begeleidingspatronen als basis voor een versierde melodie. Chopin leerde het genre via John Field kennen. Maar alweer zocht

Chopin naar meer diepgang. Hij groepeerde zijn nocturnes graag in paren. In het opus 62 linkt hij de beide nocturnes via enkele subtiele thematische verwijzingen. Voorts valt op dat hij zich niet tevreden stelde met een eenvoudige ternaire vorm. Merk ook op dat Chopins schrijfwijze hier stevig contrapuntisch wordt.

Chopin componeerde vier ballades. Ook deze werken zijn niet programmatisch – zo verwijzen ze niet expliciet naar de ballade uit de middeleeuwse of romantische poëzie – maar de vertellende kracht van deze muziek is wel groot. Formeel zijn deze ballades 'lichtgewicht' sonates. Het narratieve aspect ligt er in de 'avonturen' van twee contrasterende thema's. In de *Ballade nr. 4 in f*, opus 52 (1843) gaat het om verregaande omzwervingen.

Bij Chopin maakt elk klein detail deel uit van een organisch geheel.

Het eerste thema wordt in wel heel uiteenlopende gedaantes gepresenteerd: nu eens canonisch, dan weer met een tegenmelodie erbij of in nocturnestijl. Met het bravoure-einde knipoogt Chopin naar zijn tijdgenoten-pianovirtuozen.

Ook in zijn polonaises en mazurka's tilt Chopin gekende genres naar een hoger niveau. Heel concreet grijpt hij hier terug naar de muziektraditie van zijn heimat Polen. Vanaf de 17e eeuw doken polonaises op in Poolse adellijke middens. Via hen werd het genre over West-Europa verspreid. Uiteindelijk werd het een gestileerde barokke dans die we ook kennen uit onder meer Bachs eerste *Brandenburgse concerto*, BWV1046. Chopin integreert de typische maatsoort en dansritmes in zijn heel eigen stijl. Hetzelfde doet hij

in zijn talrijke mazurka's. Ook hier weer respecteert hij het kenmerkende dansritme (twee achtste en twee vierde noten in 3/4-maat) en de gewoonte om het metrisch accent op de tweede of derde (en niet de eerste) tel te laten vallen. Ook de soms exotisch klinkende (modaal gekleurde) harmonie en hier en daar het gebruik van een *bourdon* (een bastoon die een poosje herhaald wordt) verwijst naar de Poolse volksmuziek. Voorts valt hier op wat ook de rest van dit concertprogramma typeert: Chopin doet veel meer dan mooie deuntjes plaatsen boven een begeleidingspatroon. Welke de traditie waarin hij zich inschrijft ook is, steeds weer tilt hij ze naar voorheen ongekende hoogtes.

Elise Simoens

GEORGE SAND

George Sand (pseudoniem van Amandine Lucie Aurore Dupin, barones Dudevant), geboren in Parijs op 1 juli 1804 en gestorven op 8 juni 1876 in Nohant, was wellicht de meest succesvolle romanschrijfster van haar tijd. Daarvan getuigen de uitspraken van Heine ('De grootste schrijfster van lyrische proza van alle Fransen') en Ernest Renan ('Haar boeken beloven onsterfelijkheid'). Ondanks haar uitgebreide oeuvre, uitgegeven tussen 1852 en 1926, dat maar liefst 115 delen omvat, valt de onsterfelijkheid ervan te betwijfelen. Vandaag beperkt haar bekendheid zich vooral tot haar bijna 10 jaar durende liaison met Chopin.

Ook als feministe, bohémienne en zich als man gedragende vrouw (ze droeg mannenkleding, rookte pijpen en sigaren) spreekt ze nog altijd tot de verbeelding van vele ijveraars voor gendergelijkheid. Op vierjarige leeftijd verloor ze haar vader en werd ze op het landgoed in Nohant opgevoed door haar grootmoeder, de weduwe Dupin. Na enkele jaren op pensionaat in een klooster in Parijs (1817-1820) keerde ze terug naar Nohant en werd ze uitgehuwelijkt aan baron Casimir Dudevant. Ze verliet hem in 1831 en trok met haar beide kinderen naar Parijs waar niet enkel de doortastendheid waarmee ze de toenmalige etiquette negeerde schandaal verwekte, maar vooral ook haar talrijke liefdesavonturen. Zo waren daar: de schrijver Jules Sandeau, die het pseudoniem Sand bedacht en haar hielp bij het schrijven van haar eerste roman *Rose et Blanche*; de dichter Alfred de Musset met wie ze in 1834 naar Italië trok voordat ze hem in Venetië dumpte omwille van een passionele liefde voor ene dokter Pagello (haar versie onthulde ze in haar autobiografische roman *Elle et lui* uit 1859); Michel de Bourges, die haar neiging tot het socialisme aanwakkerde en haar in contact bracht met politici; en de schrijver Pierre Leroux, groot verdediger van de vooruitgangsidee, met wie ze het tijdschrift

La Revue indépendante oprichtte. Omstreeks 1836 bracht Leroux haar in contact met democraten en sociaal-utopisten als Armand Barbès en François Arago. Kort nadien werd ze aanhangster van de weggelopen priester Lamennais, een fel verdediger van de scheiding tussen kerk en staat.

Ze begon in 1838 haar intieme relatie met Chopin, die ooit over haar zei 'Wat is deze Sand onsympathiek! Is ze eigenlijk wel een vrouw? Ik zou er bijna aan twijfelen ...' Na een verblijf in Nohant werd Chopin erg ziek en vertrok hij met haar en de kinderen naar Mallorca in de hoop beter te worden. Deze episode uit hun leven is genoegzaam bekend en gedocumenteerd. In februari keerden ze terug naar Parijs. Ondanks het feit dat Sand meer en meer een moederlijke verpleegster dan een passionele minnares werd voor de zieke Chopin, hield de relatie stand tot 1847, toen het om familiale redenen tot een breuk kwam. De rustiger geworden Sand trok zich terug op haar landgoed en bleef vooral romans schrijven en doorgaan met haar vele pogingen het volk een bewustzijn te schoppen, wat haar in 1848 bijna in de gevangenis deed belanden! Haar belangrijkste werken zijn *Indiana* (1832, verfilmd in 1918) en *Lélia* (1833), *Mauprat* (1837, verfilmd in 1926), *Consuelo* (1842), *La Mare au Diable* (1847, verfilmd in 1922), *François le Champi* (1847), *La petite Fadette* (1848, verfilmd in 1922), *Le Marquis de Villemer* (1860) en haar geromantiseerde autobiografie *Histoire de ma vie* uit 1854. Waaronder Chopin passioneel verliefd werd op een vrouw van wie hij aanvankelijk niets moest hebben en er vervolgens bijna tien jaar bij bleef, zal in dit post-freudiaanse tijdperk nog lang voer voor psychologen blijven.

Johan Huys

CONCERT- GEBOUWCAFÉ

Maak uw concertavond compleet

Proef van de verse en seizoensgebonden gerechten met lokale ingrediënten uit het vernieuwde **Concertgebouwcafé** of geniet nog even na van uw bezoek bij een drankje.

CONCERTGEBOUW SERVIES

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van uw concertticket.

www.concertgebouwservies.be

In de kijker

ZATERDAG

04 NOV 2017

20.00 Kamermuziekzaal

Salagon Quartett

Shubert & Dvořák

Het strijkkwintet van Schubert behoort met zijn wondermooie muzikale lijnen tot de topwerken van het 19e-eeuwse kamermuziekrepertoire. Vijftig jaar later schreef Dvořák zijn buitengewoon rijke strijksxtet. De meeslepende Slavische stijl zal u niet onberoerd laten.

Op zaterdagmiddag geeft het Salagon Quartett het beste van zichzelf tijdens een familievoorstelling voor (groot)ouders en kinderen vanaf 6 jaar.

Laat weten wat u van het concert vond op

f ConcertgebouwBrugge

@concertgebouwbr

info & tickets +32 70 22 12 12 — In&Uit: 't Zand 34, Brugge

concertgebouw.be

DONDERDAG

23 NOV 2017

20.00 Kamermuziekzaal

© Alexandra Bertels

Ensembl'Arenski

Shostakovich & Piazzolla

In de *Vier seizoenen* van Astor Piazzolla versmelten jazz, Argentijnse tango en klassiek tot een bijna sensitieve trip. Diezelfde onuitputtelijke verbeeldingskracht, sprankelende melodieën en virtueuze dialogen horen we ook in Shostakovich' *Tweede pianotrio*.